

Kasbiy ta'lim
agentligi

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI KASBIY TA'LIM AGENTLIGI**

KASBIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

**“KASBIY TA'LIMDA ILG'OR XALQARO TAJRIBALAR
ASOSIDA KADRLAR TAYYORLASHNI SIFAT JIHATDAN
YANGI BOSQICHGA KO'TARISHNING DOLZARB
MUAMMOLARI, YECHIMLARI VA ISTIQBOLLARI”
MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA MATERIALLAR TO'PLAMI**

1-JILD

TOSHKENT – 2026

“Kasbiy ta’limda ilg’or xalqaro tajribalar asosida kadrlar tayyorlashni sifat jihatdan yangi bosqichga ko’tarishning dolzarb muammolari, yechimlari va istiqbollari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallar to’plami (2026 – yil 5 – may) – T:

ANJUMANNI YUQORI SAVIYADA TASHKIL ETISH VA O’TKAZISH BO’YICHA TASHKILIY GURUH TARKIBI

A. N. XUSANOV X.KADIROV, B.SHOYQULOV, M. MUHAMMADYUNUSOVA, X.TEMIROV,
S.ASHUROVA, H.BEGIMQULOV, A.ULOSHEV, F.YUSUPOV, T.XUDAYBERGANOV,
D.RAHMATULLAYEVA, N.SIROJIDDINOVA, G.KADIROVA, E.XOLIKOV

ANJUMANDA MAQOLA VA TEZISLARNI TAHRIRDAN O’TKAZISH ISHLARINI TASHKIL ETISH BO’YICHA TAHRIRIYAT GURUHI TARKIBI

FISH	Lavozimi
S.Y.Ashurova	Ilmiy tadqiqotlar, fan va ta’lim texnologiyalari transferi bo’limi boshlig’i tahririyat guruhi raisi
H.Begimqulov	Kasbiy ta’lim boshqaruv kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish fakulteti dekan, dotsent, (PhD) tahririyat guruhi raisi o’rinbosari;
D.Raxmatullayeva	Ta’limda boshqaruv kafedrası mudiri, professori v.b., p.f.d. (DSc) a’zo; (3-sho’ba)
Sh.Raximov	Kasbiy ta’limni innovatsion rivojlantirish boshqarmasi boshlig’i , a’zo (1-sho’ba)
N.Sirojiddinova	Innovatsion ta’lim texnologiyalari kafedrası mudiri, dotsent, (PhD) a’zo; (2-sho’ba)
N.Karimova	Ta’limda boshqaruv kafedrası professori v.b., p.f.d. (DSc) a’zo; (3-sho’ba)
G.Kadirova	“Ta’limda boshqaruv kafedrası” kafedrası dotsenti (PhD), a’zo; (4-sho’ba)
A.Avliyaqulov	Ta’limda boshqaruv kafedrası professori v.b., p.f.n. a’zo; (5-sho’ba)
I.Sharapova	Dual va xalqaro ta’lim dasturlarini ishlab chiqish va muvofiqlashtirish bo’limi , a’zo; (1-sho’ba)
B.Nosirov	Innovatsion ta’lim texnologiyalari kafedrası katta o’qituvchisi, a’zo; (2-sho’ba)
A.Aliqulov	Ta’limda boshqaruv kafedrası katta o’qituvchisi, a’zo; (3-sho’ba)
B.Nosirov	Innovatsion ta’lim texnologiyalari kafedrası katta o’qituvchisi, a’zo; (4-sho’ba)

BIRINCHI *SHO'BA*

YOSHLARDA KASB TANLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK TIZIMLARI VA XALQARO TAJRIBALAR

<i>Qo'chqarov Diyorbek Ulug'bekovich, Sharopov Begyor Xolmatjon o'g'li</i> RESPUBLIKAMIZDAGI KASBIY TA'LIM TASHKILOTLARIGA XALQARO TA'LIM DASTURLARINI JORIY ETISHNING IJOBIY TOMONLARI.....	144
<i>Ruziyeva Gulinoz Fatilloevna</i> TALABALARDA IQTISODIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.....	146
<i>Saydaliyev Umidjon Fayzullo o'g'li</i> MAKTABGACHA VA UMUMIY O'RTA TA'LIMDA YOSHLARDA KASB TANLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH: ZAMONAVIY PEDAGOGIK YONDASHUVLAR VA XALQARO TAJRIBALAR.	150
<i>Siddiqov Latifjon Baxtiyorovich</i> YOSHLARDA KASB TANLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK TIZIMLARI VA XALQARO TAJRIBALAR TAHLILI.....	153
<i>Soliyev Mirzoxid Tursunxo'jayevich</i> KICHIK MAKTAB YOSHIDAN BOSHLAB KASB TANLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK MEXANIZMLARI VA XALQARO YONDASHUVLAR	155
<i>Tosheva Maftuna O'tkirovna</i> TA'LIM JARAYONIDA GERMENEVTIK YONDASHUVNING ROLI	160
<i>Raxmonova Maftuna Abdulla qizi</i> KASBIY TA'LIM O'QUVCHILARIGA INTERYER DIZAYNINI ZAMONAVIY KASB SIFATIDA O'RGATISHNING AHAMIYATI.....	163
<i>Raximov Zokir Toshtemirovich, Xidirova Dildora Zayniddinovna</i> EKSTREMAL VAZIYATLARDA QAROR QABUL QILISH KOMPETENSIYASINING NAZARIY ASOSLARI	167
<i>Xamzayeva Sunbula Jasurovna</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA IJODIY QOBILIYATNI SHAKLLANTIRISH.....	169
<i>Xasanov Abdushoxid Abdurashidovich</i> RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA KASBIY TAYYORGARLIKNI RIVOJLANTIRISHGA OID ILMIY YONDASHUVLAR.....	172
<i>Сирлиев Бахтиер Назарович</i> ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ В КОНТЕКСТЕ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ	174
<i>Yusupov Jo'rabek Nusratilloevich</i> "HARBIY TA'LIM YO'NALISHINING AHAMIYATI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI "	177
<i>Yusufova Shahzoda Behzod qizi</i> MAKTABGACHA TA'LIM PEDAGOGLARINING KASBIY KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA KASBIY STANDARTLARNING ROLI.....	181

ko'rsatilmoqda; "Bir million dasturchi" kabi zamonaviy raqamli kasblarga yo'naltiruvchi loyihalar amalga oshmoqda.

Xulosa qilib aytganda Kasbga yo'naltirish tizimi talabalar uchun o'ta muhim bir jarayon hisoblanadi. Talabalar o'z qobiliyatlari va qiziqishlariga mos kasb tanlashlari uchun ularni to'g'ri yo'naltirish va o'qituvchilarni bu jarayonni samarali amalga oshirishga tayyorlash zarur. Kasbga yo'naltirish tizimini takomillashtirish, mehnat bozori talablariga moslashtirish va yangi usullarni joriy etish orqali bu jarayonning samaradorligini oshirish mumkin. Bu esa nafaqat talabalarning muvaffaqiyatli kelajagini ta'minlash, balki jamiyatning iqtisodiy rivojlanishiga ham hissa qo'shadi.

Kasb tanlash juda muhim va shaxsiy qaror

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini to'g'risida"gi PF-5847-son Farmoni. Qonunxujatlari to'plami milliy bazasi <https://lex.uz/>
- 2) "Umumiy o'rta ta'lim muassasalarining 10-11-sinflari o'quvchilarini kasbhunarga tayyorlash chora-tadbirlari to'g'risida" (O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022 yil 2 avgustdagi 425-sonli Qarori. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 03.08.2022y., 09/22/425/0712-son)
- 3) Karimova, M. O. Saidullaeva, A. R. (2020). Pedagogical basis of the use of universal and national values in the spiritual and moral education of children in the family. PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology, 2024 y
5. Inertent manbalari:
6. www.ziyounet.uz
7. www.uzedu.uz

KICHIK MAKTAB YOSHIDAN BOSHLAB KASB TANLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK MEXANIZMLARI VA XALQARO YONDASHUVLAR

Soliyev Mirzoxid Tursunxo'jayevich

Andijon viloyati Pedagogik mahorat markazi Pedagogika va psixologiya, ta'lim texnologiyalari kafedrasida katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20130965>

Kalit so'zlar: kasb tanlash madaniyati, kasbiy yo'naltirish, kichik maktab yoshi, pedagogik mexanizmlar, ijtimoiy-hissiy rivojlanish, kompetensiyaviy yondashuv, dual ta'lim, karyera boshqaruvi, xalqaro tajriba, uzluksiz ta'lim.

Kirish (Introduction). Zamonaviy jamiyatda kasbiy o'zini anglash va ongli kasb tanlash masalasi insonning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvi va hayotiy strategiyasini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, globallashuv, raqamli iqtisodiyot va mehnat bozorining dinamik o'zgaruvchanligi sharoitida kasb tanlash jarayoni yanada murakkablashib bormoqda. Shu sababli yoshlarni kasbga yo'naltirish faqat yuqori sinflarda emas, balki kichik maktab yoshidan boshlab tizimli ravishda yo'lga qo'yilishi zarur.

Kichik maktab yoshi bu shaxsning qiziqishlari, qadriyatlar va dastlabki kasbiy tasavvurlari shakllanadigan muhim davr hisoblanadi. Aynan shu bosqichda bolalarda mehnatga munosabat, kasblar haqidagi dastlabki bilimlar va kelajak haqidagi tasavvurlar shakllanadi. Agar bu jarayon ilmiy asosda tashkil etilsa, kelajakda ongli kasb tanlash uchun mustahkam psixologik-pedagogik zamin yaratiladi.

Mazkur maqolaning maqsadi kichik maktab yoshidan boshlab kasb tanlash madaniyatini shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlarini aniqlash, ilg'or xalqaro tajribalarni tahlil qilish va milliy ta'lim tizimi uchun amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature Review). Kasbiy yo'naltirish va kasb tanlash madaniyati muammosi pedagogika va psixologiya fanlarida uzoq yillardan buyon tizimli ravishda o'rganilib kelinayotgan dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu muammo shaxsning ijtimoiylashuvi, o'zini anglash darajasi, hayotiy strategiyasini belgilashi hamda jamiyatda munosib o'rin egallashi bilan chambarchas bog'liqdir. Shu bois kasb tanlash jarayoni nafaqat pedagogik, balki psixologik, sotsiologik va iqtisodiy jihatdan ham kompleks yondashuvni talab etadi.

Mazkur yo'nalishda olib borilgan fundamental tadqiqotlar orasida amerikalik olim D. Superning ishlari alohida ahamiyatga ega. U kasbiy rivojlanishni inson hayotining uzluksiz, bosqichma-bosqich kechadigan jarayoni sifatida talqin etib, kasb tanlash faqat ma'lum bir yosh davriga xos hodisa emas, balki bola-

likdan boshlab shakllanadigan uzoq muddatli psixologik jarayon ekanligini ilmiy asoslab bergan. Uning konsepsiyasiga ko'ra, insonning "men-konsepsiyasi" (self-concept) kasbiy tanlovga bevosita ta'sir ko'rsatadi va bu tushuncha aynan kichik yosh davridan shakllana boshlaydi.

Shuningdek, J. Holland tomonidan ishlab chiqilgan kasbiy tipologiya nazariyasi ham kasb tanlash muammosini tushuntirishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Unga ko'ra, har bir shaxs ma'lum bir psixologik tipga ega bo'lib (realistik, intellektual, ijtimoiy, konvensional, tashabbuskor va artistik), inson o'z tipiga mos kasbni tanlagan taqdirdagina yuqori samaradorlik va kasbiy qoniqishga erishadi. Mazkur yondashuv kasbiy yo'naltirish jarayonida individual xususiyatlarni hisobga olish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda esa kasb tanlash jarayoniga ta'sir etuvchi omillar doirasi yanada kengayib, unda ijtimoiy-hissiy rivojlanish, ichki motivatsiya, refleksiya va metakognitiv qobiliyatlarning o'rni alohida ta'kidlanmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy-hissiy intellektning rivojlanganlik darajasi shaxsning o'z qiziqishlarini anglash, qaror qabul qilish va kasbiy moslashuv jarayonlarida muhim rol o'ynashi aniqlangan. Bu esa kasbiy yo'naltirishni oddiy kasblar haqida ma'lumot berish jarayoni sifatida emas, balki shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta'minlovchi murakkab pedagogik tizim sifatida tashkil etishni talab etadi.

Xalqaro tajribalar tahlili shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarda kasbiy yo'naltirish tizimi erta yoshdan boshlab bosqichma-bosqich va uzluksiz ravishda amalga oshiriladi. Masalan, Finlandiya ta'lim tizimida kasbiy yo'naltirish boshlang'ich sinflardan integratsiyalashgan holda olib borilib, u o'quv jarayonining ajralmas qismi sifatida qaraladi. Bu yerda o'quvchilarning individual qiziqishlari, qobiliyatlari va psixologik xususiyatlari asosida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv ustuvor hisoblanadi. Natijada o'quvchilar maktabni bitirish jarayoniga kelib o'z kelajak kasbiy yo'nalishlari haqida ancha aniq tasavvurga ega bo'ladilar.

Shu bilan birga, Germaniya tajribasida kasbiy yo'naltirish tizimi maktab va ishlab chiqarish o'rtasidagi uzviy integratsiya asosida qurilgan bo'lib, bu yerda dual ta'lim modeli alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu model doirasida o'quvchilar nazariy bilimlarni egallash bilan birga, real ishlab chiqarish muhitida amaliy ko'nikmalarni ham rivojlantiradilar. Bu esa ularda kasbiy identifikatsiyaning erta shakllanishiga, mehnat bozoriga moslashuv darajasining oshishiga va kelgusida to'g'ri kasb tanlash ehtimolining yuqori bo'lishiga xizmat qiladi.

Umuman olganda, yuqoridagi ilmiy yondashuvlar va xalqaro tajribalar tahlili shuni ko'rsatadiki, kasb tanlash madaniyatini shakllantirish samaradorligi bir qator muhim omillarga bog'liqdir. Jumladan, ushbu jarayonning erta yoshdan boshlanishi, tizimli va uzluksiz tashkil etilishi, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida olib borilishi hamda nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan shu jihatlar kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda kasbiy ong, qiziqish va motivatsiyani shakllantirishning pedagogik asosini tashkil etadi.

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology). Mazkur tadqiqotda qo'yilgan maqsad va vazifalardan kelib chiqib, kompleks ilmiy yondashuv asosida bir qator nazariy va empirik metodlardan foydalanildi. Tadqiqot metodlari o'zaro uyg'unlikda qo'llanilib, o'rganilayotgan muammoni har tomonlama tahlil qilish imkonini berdi.

Xususan, nazariy tahlil metodi orqali pedagogika va psixologiya fanlariga oid ilmiy adabiyotlar, xorijiy va mahalliy tadqiqotlar, shuningdek, kasbiy yo'naltirishga oid konseptual yondashuvlar chuqur o'rganildi. Ushbu metod yordamida kasb tanlash madaniyatining nazariy asoslari, uning shakllanish bosqichlari hamda unga ta'sir etuvchi omillar aniqlashtirildi.

Qiyosiy tahlil metodi asosida turli mam-lakatlarda, xususan, Finlandiya va Germaniya ta'lim tizimlarida qo'llanilayotgan kasbiy yo'naltirish tajribalari o'zaro solishtirildi. Bu esa ilg'or xorijiy yondashuvlarning umumiy va farqli jihatlarini aniqlash hamda ularni milliy

ta'lim tizimiga moslashtirish imkoniyatlarini belgilashga xizmat qildi.

Tizimli yondashuv metodi yordamida kasbiy yo'naltirish jarayoni yagona pedagogik tizim sifatida ko'rib chiqildi. Ushbu yondashuv orqali kasb tanlash madaniyatini shakllantirishda ishtirok etuvchi barcha komponentlar — maqsad, mazmun, metodlar, vositalar va natijalar o'zaro bog'liqlikda tahlil qilindi. Natijada mazkur jarayonning ichki tuzilmasi va samaradorlik shartlari aniqlashtirildi.

Shuningdek, tadqiqot jarayonida empirik kuzatish metodidan ham foydalanildi. Mazkur metod orqali kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning qiziqishlari, kasblarga nisbatan munosabati, xulq-atvori va faoliyat jarayonidagi individual xususiyatlari o'rganildi. Kuzatish natijalari o'quvchilarda kasbiy tasavvurlar qanday shakllanayotgani hamda pedagogik ta'sir vositalarining samaradorligini aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv hamda faoliyatga asoslangan yondashuv tashkil etdi. Ushbu yondashuvlar kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, ularning kasbiy qiziqishlari va ongli tanlov qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan.

Umuman olganda, tadqiqotda asosiy e'tibor kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda kasbiy tasavvurlarni shakllantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik mexanizmlarni aniqlash, ularning ilmiy asoslangan modelini ishlab chiqish hamda amaliyotga joriy etish imkoniyatlarini belgilashga qaratildi.

Asosiy qism. Kichik maktab yoshi shaxs rivojlanishining muhim bosqichlaridan biri bo'lib, bu davrda bolalarda atrof-muhitga nisbatan faol bilish ehtiyoji, ijtimoiy rollarni o'zlashtirishga intilish hamda kelajak haqidagi dastlabki tasavvurlar shakllana boshlaydi. Aynan shu yoshda kasb tanlash madaniyatining psixologik asoslari vujudga keladi.

Mazkur davrda bolalar kasblarni ko'proq emotsional va obrazli asosda qabul qiladilar. Ular uchun kasb bu avvalo qiziqarli, diqqatga sazovor va o'ziga jalb etuvchi faoliyat turi

sifatida namoyon bo'ladi. Masalan, o'qituvchi, shifokor, uchuvchi kabi kasblar bolalarda ko'proq qiziqish uyg'otadi, chunki ular bu kasblarni jamiyatda faol va muhim rol o'ynovchi shaxslar sifatida qabul qiladilar. Shu sababli bu yosh davrida kasbiy tasavvurlar hali real mehnat faoliyatining murakkab tomonlarini emas, balki uning tashqi, jozibador jihatlarini aks ettiradi.

Shundan kelib chiqib, pedagogik ta'sir quyidagi asosiy yo'nalishlarda amalga oshirilishi lozim:

- o'quvchilarda turli kasblar haqida ijobiy va realistik tasavvurlarni shakllantirish;
- mehnatga hurmat, mas'uliyat va qadriyat sifatida munosabatni rivojlantirish;
- o'quvchilarning individual qiziqishlari, moyilliklari va qobiliyatlarini aniqlash hamda ularni qo'llab-quvvatlash.

Mazkur jarayon tizimli tashkil etilgan taqdirda, keyingi yosh bosqichlarida ongli kasb tanlash uchun mustahkam psixologik zamin yaratiladi.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda kasb tanlash madaniyatini shakllantirish samaradorligi ko'p jihatdan qo'llanilayotgan pedagogik mexanizmlarning ilmiy asoslanganligi va innovatsion xarakteriga bog'liq.

a) Integratsiyalashgan ta'lim yondashuvi

Integratsiyalashgan yondashuv kasbga oid bilim va tasavvurlarni alohida fan doirasida emas, balki turli o'quv fanlari bilan uyg'unlikda berishni nazarda tutadi. Masalan, o'qish darslarida kasb egalari haqidagi matnlar, texnologiya fanida amaliy faoliyat, ona tili darslarida esa kasblarga oid hikoya va insholar orqali o'quvchilarda kasbiy dunyoqarash bosqichma-bosqich kengaytiriladi. Bu esa bilimlarning yaxlit tizimda shakllanishiga xizmat qiladi.

b) Faol pedagogik metodlar

Faol metodlar o'quvchilarning bevosita ishtirokini ta'minlab, ularni mustaqil fikrlash va tajriba orttirishga yo'naltiradi. Jumladan:

- **rolli o'yinlar** ("Kasblar olami", "Men kelajakda kim bo'laman?") orqali o'quvchilar turli kasb egalari rolga kirib, ularning

faoliyatini tasavvur qiladilar;

- **loyihaviy ta'lim** asosida o'quvchilar ma'lum bir kasbni o'rganish, taqdimot tayyorlash va uni himoya qilish orqali mustaqil izlanishga jalb etiladi;

- **muammoli vaziyatlar** esa o'quvchilarda tanqidiy fikrlash va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

c) Psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash

Kasbiy yo'naltirish jarayonida o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Shu bois quyidagi yo'nalishlar alohida e'tibor talab etadi:

- qiziqish va moyilliklarni aniqlashga qaratilgan psixologik diagnostika;
- har bir o'quvchiga individual yondashuvni ta'minlash;
- refleksiya mashqlari orqali o'quvchilarning o'zini anglash darajasini oshirish.

d) Raqamli texnologiyalar

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari kasbiy yo'naltirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Xususan:

- kasblar haqidagi interaktiv platformalar orqali o'quvchilar turli sohalar bilan tanishadilar;
- virtual ekskursiyalar yordamida real ish joylari bilan bilvosita tanishish imkoniyati yaratiladi;
- multimedia vositalari esa o'quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi.

Xalqaro tajribalar tahlili kasbiy yo'naltirishni samarali tashkil etishda ilg'or yondashuvlarning mavjudligini ko'rsatadi.

Finlandiya modeli

Ushbu modelda kasbiy yo'naltirish uzluksiz ta'lim tizimining ajralmas qismi sifatida qaraladi. Boshlang'ich bosqichdan boshlab o'quvchilarga kasblar haqida tizimli ma'lumot berilib boriladi. Eng muhim jihati individual maslahat xizmatlarining rivojlanganligidir. Bu esa har bir o'quvchining qiziqishlari va qobiliyatlariga mos yo'nalish tanlashiga yordam beradi.

Germaniya modeli

Germaniya tajribasida dual ta'lim tizimi

alohida o'rin tutadi. Ushbu tizim maktab ta'limi bilan ishlab chiqarish amaliyotini integratsiya qilishga asoslangan bo'lib, o'quvchilar nazariy bilimlarni egallash bilan birga real mehnat faoliyatida ham ishtirok etadilar. Odatda, o'quvchilar haftaning ma'lum kunlarini amaliyotda, qolgan qismini esa nazariy o'qishda o'tkazadilar. Bu esa ularda real kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish, kasbiy moslashuvni kuchaytirish va ongli kasb tanlashga xizmat qiladi.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda kasb tanlash madaniyatini shakllantirish uchun quyidagi bosqichlarga asoslangan pedagogik model taklif etiladi:

1. **Motivatsion bosqich** – o'quvchilarda kasblarga nisbatan qiziqish va ijobiy munosabatni shakllantirish;
2. **Axborot bosqichi** – turli kasblar haqida tizimli bilimlar berish;
3. **Amaliy faoliyat bosqichi** – rol o'yinlar, loyihalar va amaliy mashg'ulotlar orqali tajriba orttirish;
4. **Refleksiya bosqichi** – o'quvchilarning o'z qiziqishlari va qobiliyatlarini tahlil qilishga yo'naltirish.

Mazkur modelning bosqichma-bosqich amalga oshirilishi o'quvchilarda kasbiy ong, qiziqish va mustaqil tanlov qilish ko'nikmalarini samarali shakllantirish imkonini beradi.

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations). Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kasb tanlash madaniyatini shakllantirish jarayonini kichik maktab yoshidan boshlab tizimli ravishda yo'lga qo'yish yuqori samaradorlikka ega bo'lib, o'quvchilarning keyingi bosqichlardagi kasbiy rivojlanishiga bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, ushbu jarayonning erta boshlanishi shaxsning o'zini anglash, qiziqishlarini aniqlash va kelajak faoliyatiga nisbatan ongli munosabatni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot tahlillari asosida quyidagi ilmiy xulosalarga kelindi:

- kichik maktab yoshidan boshlab kasbiy yo'naltirish elementlarini joriy etish o'quvchilarda ongli kasb tanlash uchun zarur bo'lgan psixologik va kognitiv asoslarni shakllantiradi;

- kasblar haqidagi dastlabki tasavvurlarni erta rivojlantirish o'quvchilarning ichki motivatsiyasini oshiradi hamda ularning o'quv faoliyatiga nisbatan qiziqishini kuchaytiradi;

- tizimli va maqsadli tashkil etilgan pedagogik ta'sir o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini jadallashtirib, ularning o'z qobiliyat va imkoniyatlarini to'g'ri baholashiga yordam beradi;

- ijtimoiy-hissiy rivojlanish darajasi yuqori bo'lgan o'quvchilarda kasbiy orientatsiya jarayoni yanada ongli va barqaror kechadi.

Shu bilan birga, mavjud muammolar va tahlil natijalaridan kelib chiqib, quyidagi amaliy takliflar ishlab chiqildi:

1. Boshlang'ich ta'lim tizimiga kasbiy yo'naltirish elementlarini integratsiya qilish. O'quv fanlari mazmuniga kasblar haqidagi bilimlarni kiritish, dars jarayonida kasbiy orientatsiyaga yo'naltirilgan topshiriqlarni keng qo'llash maqsadga muvofiq.

2. Pedagog kadrlarni kasbiy yo'naltirish bo'yicha maxsus tayyorlash. O'qituvchilarning kasbiy yo'naltirish kompetensiyalarini rivojlantirish uchun malaka oshirish kurslari va treninglar tizimini takomillashtirish zarur.

3. Psixologik xizmat faoliyatini kuchaytirish. Ta'lim muassasalarida o'quvchilarning qiziqishlari, moyilliklari va qobiliyatlarini aniqlashga qaratilgan diagnostik ishlarni tizimli yo'lga qo'yish lozim.

4. Ilg'or xalqaro tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish. Xususan, Finlandiya va Germaniya tajribalaridagi samarali jihatlarni o'rganish va amaliyotga joriy etish kasbiy yo'naltirish samaradorligini oshiradi.

5. Raqamli texnologiyalar va platformalarni keng joriy etish. Interaktiv dasturlar, virtual ekskursiyalar va sun'iy intellekt asosidagi maslahat tizimlari orqali o'quvchilarning kasblar haqidagi bilim doirasini kengaytirish mumkin.

Umuman olganda, kichik maktab yoshidan boshlab kasb tanlash madaniyatini shakllantirishga qaratilgan kompleks pedagogik yondashuvni joriy etish ta'lim tizimining sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarilishiga,

shuningdek, raqobatbardosh va ongli kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Super D. E. The psychology of careers. – New York: Harper & Row, 1957. – 362 p.
2. Holland J. L. Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments. – 3rd ed. – Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, 1997. – 303 p.
3. Goleman D. Emotional intelligence. – New York: Bantam Books, 1995. – 352 p.
4. OECD. Career guidance and public policy: Bridging the gap. – Paris: OECD Publishing, 2004. – 200 p.
5. UNESCO. Education for sustainable development goals: Learning objectives. – Paris: UNESCO Publishing, 2017. – 63 p.
6. CEDEFOP. Inventory of lifelong guidance systems and practices: Finland. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. – 45 p.
7. CEDEFOP. Inventory of lifelong guidance systems and practices: Germany. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. – 50 p.
8. Euroguidance. Guidance system in Germany [Electronic resource]. – Access mode: <https://euroguidance.eu> (accessed: 18.04.2026).
9. Dual education system [Electronic resource]. – Access mode: https://en.wikipedia.org/wiki/Dual_education_system (accessed: 18.04.2026).
10. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent, 2020.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. PF-5847-son Farmon "2030-yilgacha xalq ta'limi tizimini rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida". – Toshkent, 2019.
12. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar: o'quv qo'llanma / mualliflar jamoasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. – 256 b.

TA'LIM JARAYONIDA GERMENEVTIK YONDASHUVNING ROLI

Tosheva Maftuna O'tkirovna
Buxoro davlat universiteti,
Pedagogika kafedrası 1-bosqich doktoranti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20130965>

Annotatsiya. Mazkur maqolada pedagogik mahoratning o'zagi va o'zani bo'lgan gerменевтика va kommunikativ kompetentlikning ta'lim tizimida, zamonaviy o'qituvchi faoliyatidagi roli hamda ta'lim sifati va samaradorligini oshirishdagi ahamiyati tahlil qilindi. Shuningdek, pedagogik mahorat, zamonaviy o'qituvchining pedagogik texnikasi va metodlari haqida so'z yuritilgan.

Аннотация. В данной статье анализируется роль герменевтики и коммуникативной компетентности, являющихся ядром и сущностью педагогических навыков, в системе образования, в деятельности современного учителя и в повышении качества и эффективности образования. Также рассматриваются педагогические навыки, педагогические приемы и методы современного учителя.

Abstract. This article analyzes the role of hermeneutics and communicative competence, which are the core and essence of pedagogical skills, in the education system, in the activities of a modern teacher, and their importance in improving the quality and effectiveness of education. It also discusses pedagogical skills, pedagogical techniques and methods of a modern teacher.

Kalit so'zlar: kompetensiya, uslub, natijadorlik, talqin qilish, nutq madaniyati, samaradorlik, innovatsiya, kommunikatsion texnologiyalar, kasbiy mahorat, gerменевтика, pedagogik texnika, notiqlik qobiliyati.

Ключевые слова: компетентность, стиль, эффективность, интерпретация, речевая культура, результативность, инновации, коммуникационные технологии, профессиональные навыки, герменевтика, педагогические приемы, ораторское искусство.